

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 20 – 2/2013.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/2_13/aronen.pdf]

KIRJA-ARVIO

PALJON ENEMMÄNKIN KUIN TANSSIA YLEISÖLLE

Juha-Matti Aronen

BISKOP, GUNNEL 2012: Dansen för åskådare. Intresset för folkdans som est-radprodukt och insamlingsobjekt hos den svenskspråkiga befolkningen i Finland under senare delen av 1800-talet. Åbo: Åbo Akademis förlag – Åbo Akademi University Press. 368 sivua.

Gunnel Biskopin väitöskirja kansantanssin esitystoiminnan varhaisvaiheista on tärkeä askel eteenpäin hitaasti täydentyvässä kansantanssin tutkimuksen ketjussa. Kirja on huolellisen ja suuren työn tulos, joka valottaa Suomen 1800-luvun jälkipuoliskon kulttuurihistoriaa tanssin kautta. Aikakauden kaksikielinen kansallinen rakennustyö, kiinnostus rahvaan kulttuuriin ja kieleen, seurojen alkuvaiheet ja tieteellisen työn käynnistyminen saavat Biskopin työssä lisävalaistusta. Siinä paneudutaan tapahtumiin tarkasti kronologisesti ja henkilöiden tasolla. Päähuomio kiinnittyy siihen, mistä saatiin ideoita ja vaikutteita ja ketkä olivat välittäjiä ja toimijoita. Paljon uutta tietoa tarjoavasta teoksesta on hyötyä kaikille perinteentutkimuksesta ja kulttuurihistoriasta kiinnostuneille, ei vain pienehkölle kansantanssintutkijajoukolle.

Dansen för åskådare -tutkimuksen materiaalina on lähes seitsemänsataa lehtiartikkelia tai ilmoitusta, joita voidaan digitalisoinnin ansiosta käyttää tieteellisessä työssä entistä paremmin. Niiden lisäksi Biskop käyttää seuratoiminnan arkistotietoja, kirjeitä ja ohjelmalehtisiä rakentaessaan kokonaiskuvaa siitä, millaisia olivat varhaiset kansantanssiesi-

tykset ja niiden kontekstit. Käsittelyluvuissa aineiston osana ovat vahvasti myös tutkijan omat kokemukset, tanssitaite ja aiemmat tutkimukset kolmenkymmenen vuoden ajalta. Sisältöpäin nousevaa tulkintaa kirjoittaja korostaa myös johdannossa (s. 25). Tutkimus ei ole erityisen teoreettinen tai metodologiaan keskittyvä. Muutaman peruskäsitteen (*suuri ja pieni traditio, kansa ja kansanomainen, perinteenkantaja*) avulla käsittelyluvut etenevät itsenäisesti aineiston varassa eivätkä sisällä liikaa aiempien töiden referointia. Uudet ja vanhoja käsityksiä korjaavat tiedot tuodaan selvästi esiin. Hyvänä esimerkkinä tästä käy vaikkapa ruotsalaisen Philochoros-ryhmän Suomen-matkojen aiemmin tuntematon kauaskantoinen vaikutus (s. 188).

Samaan tapaan kuin Biskop osoittaa työssään, mistä kansantanssiin vaikuttaneet inspiraatiot tulivat, väitöskirjakin alkaa katsauksella ajatuksia ja innoitusta antaneisiin aiempiin tutkimuksiin Suomessa ja Pohjolassa. Metodina käytetään sirpaleisen aineiston lähilukua (s. 20–23). Hieman yllättäen teoksessa ei mainita palapelimäisen tai tilkkutäkkiä muistuttavan aineiston käyttämistä (s. 24) ja tanssintutkimusta (s. 28–34) esiteltäessä Tampereen yliopiston kansanperinteen laitoksella tehtyä Anne Seppäsen väitöskirjaa *Populaarikulttuuri sosiaaliturvaväylänä* (Seppänen 2000). Teos käsittelee samaa aikakautta, käyttää samankaltaista tutkimusaineistoa ja esitystapaa sekä keskittyy myös tanssitilaisuuksiin.

TANSSIT, EDELLYTYKSET JA MAHDOLLISUUDET

Biskopin väitöskirjan tutkimuskohteena on otsikon mukaisesti tanssi, vaikka melkoisesti tilaa saavat myös toimijat ja tilaisuudet taustoineen. Tutkimus ei jää ilmoitusten tai muun materiaalin tasolle, vaan niiden kautta päästään todella tanssimiseen ja tanssin genretyypilliset kysymykset nousevat teoksessa esiin.

Biskop ei toista väitöskirjassaan aiempia töitään, mutta se sisältää ymmärrystä tanssista perinteenlajina, sen lajityypillisistä ongelmista ja mahdollisuuksista. Jo ensimmäisen luvun otsikko ”Dans – en glädjeämne” osuu nähdäkseni asian ytimeen: meikäläinen tanssi on viihdettä ja ilonlähde, jolle voidaan osoittaa joissakin tilanteissa muita funktioita, kuten seremoniallista käyttöä häjäjuhlissa, ilman että tanssiteksti juurikaan muuttuisi. Samaan tulokseen ilosta ja nautinnosta on päädytty aihetta eri suunnista tutkittaessa. Ajatus voi tuntua yksinkertaiselta, mutta Petri Hoppu tuo menuettiväitöskirjansa laajassa teoriaosassa esiin ”funismin” Charles Keiliin viitaten ja toteaa tanssimisen nautinnon erittäin keskeisenä elementtinä useimmiten puuttuvan tutkimuksista (Hoppu 1999, 33–34). Samoin Leea Virtanen pitää *Kukkarokivessä* (Virtanen & Virtanen 1998, 15) arjen rutiinista irrottautumista ”perinteen punaisena lankana”. Näihin näkemyksiin on helppo yhtyä ja ne on hyvä pitää mielessä tutkimuksessa, teorioissa ja tulkinnoissa.

Biskop ymmärtää tansseja omakohtaisesti. Tutkija, joka on itse tehnyt kaikkia osaluokkia muistiin merkitsemisestä julkaisemiseen, tutkimukseen, esitykseen ja huvikseen tanssimiseen, näkee tarkasti, mitkä kuvaukset ovat kirjoittajien omien taitojen perusteella laadittuja ja mitkä nähdyn ylimalkaisempia kuvauksia. Tanssin merkitseminen sanoin paperille on niin vaikeaa, että se on jarruttanut aineiston kartoitusta ja tutkimista (esim. s. 287). Tanssitilanteen ja -esityksen todellisuuteen kuuluvat vaatimukset pelimannista

ja musiikista, tanssin osaavasta opettajasta, Biskopin tutkimusaikakautena perinteenkantajasta tai välittäjästä sekä tanssijoista, joiden kyky ja nopeus omaksua erilaisia tansseja vaihtelevat. Menuetti on toisenlaista ja vaikeampaa kuin jenkka, ja ryhmätanssi vaatii enemmän taitajia ja toimii osittain toisin kuin paritanssi (s. 288–293). Kaikkea tanssimista ei voi yksinkertaisesti niputtaa yhdeksi. Tällaiset tanssin ominaispiirteet hidastivat 1800-luvun jälkipuoliskon tanssitoimintaa silloinkin, kun sitä kohtaan oli jo virinnyt kiinnostus.

Oivaltavaa teoksessa on myös tanssin sijoittaminen tanssisävelmien auditiiviseen sekä puvustuksen ja esitysrekvisiitan visuaaliseen kontekstiin. Se, mitä tanssittiin, ei ollut läheskään aina ensisijaista, vaan tavoitteena oli vaikuttava ja yleisöönmenevä esitys, jossa tanssi saattoi toimia vain pukujen esittelyn välineenä. Tanssia käytettiin kansanomaisesti myös esimerkiksi häiden seremoniaosissa, joita esitettiin yleisölle jo 1800-luvulla, kuten kirjoittaja osoittaa. Toisaalta tanssisävelmät irtosivat jo varhain elämään myös omaa elämäänsä pelimannikilpailuissa ja esityksissä, joita voitiin järjestää muutaman soittajan voimin ja jotka olivat siten helpompia toteuttaa kuin ryhmien tanssiesitykset. – Ero nykytilanteeseen ei liene kovin suuri. Kansanmusiikin koulutus ja harrastus samoin kuin käsityötaidot ja pukuperinne ottavat tulta kansantanssia helpommin.

Biskopin väitöskirjan ansiosta vanhemmassa tanssikirjallisuudessa esiintyneet, ryhmien suosimat mutta epäkansanomaiset, tai ainakin kovin poikkeavat kummallisuudet, saavat selityksen. Niittotanhua ja Koiviston polska osoittautuvat sveitsiläisen koreografian luomuksiksi, ja lisää kontekstitietoa saadaan myös *Tanhuvakassa* Pilkuttimen (Rausmaa & Rausmaa 1997, 266) nimellä esiintyvän Sapon osalta. *Tanhuvakan* vuoden 1997 painoksesta epäkansanomaisena pois jätetty Nauhapolka (Rausmaa & Rausmaa 1997, 380) vain jää vielä taustaltaan hämäräksi. Välillisesti työ osoittaa siis kansanomaistumisprosessia: kansanomainen tanssi on tunnistettavissa yhden tekijän koreografiasta ja tarkasti tutkien koreografian voi löytääkin. Biskop osoittaa myös, miten Niittotanhusta tuli varhaisessa esitystoiminnassa kriitikoiden ylistämä tanssinumero, jota osattiin niin paljon, että se pitkään kelpasi repertuaariin kansanomaisesta ympäristöstä tulleiden tanssien rinnalle.

AIKAKAUDEN KULTTUURIKUVA

Gunnel Biskop johdattelee lukijaa selkeällä kertojanäänellä. Väitöskirjan rakenne on tasapainoinen ja helppolukuinen. Käsittelyluvuista osa on melko pitkiä, mutta niistä jokainen päättyy napakkaan tiivistelmään, joten tutkimuksen laajoista tiedoista lukija löytää helposti haluamansa. Kirjoittaja myös perustelee valintansa selvästi ja osoittaa, miksi pitempi käsittely kulloinkin on ollut tarpeen uuden tiedon esiin nostamiseksi. Laajimmat luvut kertovat Taiteilijakillan vuosijuhlista 1866, ruotsalaisen Philochoros-ryhmän vaikutuksesta Suomeen, ensimmäisen kansantanssiyhdistyksen perustamisesta sekä 1880- ja 1890-lukujen varainhankinnasta.

Taiteilijakillan vuoden 1866 vuosijuhlasta tuli kansallinen juhla, johon saatiin ylyyke Sveitsistä. Sieltä myös kutsuttiin balettimestari Geber opettamaan tanssejaan. Aluksi ajateltiin, että juhlaan tulisi oma kansallinen sävy puvustuksesta ja kuvaelmista ja tanssi

voisi siten olla ulkomaista perua. Lyhyessä ajassa valmistettiin esityksen osaksi kuitenkin myös kotimaisia kansanomaisia tansseja, kun sopiva perinteenvälittäjä löytyi. Kertaluontoisesta esityksestä jäi pysyväksi ajatus kansantanssista esityksnumerona. Taloudelliset syyt olivat selvästi mukana toiminnan alusta asti (s. 87).

Aiemmin tuntemattoman lehtiaineiston avulla Biskop kuvaa tarkasti Philochorosryhmän vierailua Suomeen, suunnitelmia vuodeksi 1883 ja toteutunutta kiertoa 1887. Niillä oli nuoren aktivistin Ernst Laguksen toiminnan kautta suuri vaikutus Svenska litteratursällskapet- ja Suomalaisen Kansantanssin Ystävät – Finska Folkdansens Vänner -yhdistysten perustamiseen (s.187–188). Näiden merkitys on puolestaan ollut suuri nykyaikaan asti, joten tutkimuksen tapa etsiä yksilöitä ja inspiraationlähteitä toiminnan takaa osoittautuu toimivaksi.

Biskopin väitöskirjassa tiedonsirpaleista alkaa muodostua kokonaisuus. Yksi tanssintutkimuksen viehätöksistä onkin se, että valmista tanssitekstiä ei yleensä ole olemassa, vaan tutkijan täytyy itse saada se ilmi vertaillen, päätellen ja tanssien. Biskopin edellisissä vakuuttavissa töissä esitetään muita näkökulmia kansantanssiin ja kirjan rajaus keskittyä valittuihin suuntiin on hyvä ja perusteltu. Olisin kuitenkin toivonut esimerkiksi kauniin kuvituksen yhteyteen tai liitteeksi viitteiden ja lainausten rinnalle yleistajuista kuvausta siitä, mitä tanssien liikkeet todella ovat. Se konkretisoisi päätelmiä sellaisellekin lukijalle, jolle tanssien nimet itsessään eivät herätä mielikuvia Niittotanhun suorituksesta tai oman kehon tuntemuksista fyysisesti vaativassa Koiviston polskassa tai jäntevässä menuetin sykkeessä. Paikoin teksti kulkeekin konkreettisempaan suuntaan, esimerkiksi Pater Michel -tanssin suoritusta pohdittaessa (s. 275–276).

Kieliraja ei läheskään aina ole tanssikulttuurin raja, mutta Suomessa ruotsinkielisen perinteen tarkkailu erikseen on ollut luonteva rajaus. Se, että ruotsinkielinen osa tanssikulttuurista on niin hyvin dokumentoitua ja tutkittua, hyödyttää yleisesti tanssitutkimusta. Laajasta suomenkielisestä alueesta voi olla vaikeampi saada otetta tai päättää, mihin tulisi keskittyä, mutta Biskopin väitöskirjan kaltaisten tutkimusten ansiosta meillä on hyvä vertailukohta. Tack för det!

KIRJALLISUUS

- HOPPU, PETRI 1999: *Symbolien ja sanattomuuden tanssi. Menuetti Suomessa 1700-luvulta nykyaikaan*. Helsinki: SKS.
- RAUSMAA, PIRKKO-LIISA JA ESKO 1997: *Tanhuvakka. Suuri suomalainen kansantanssikirja*. Helsinki: Suomalaisen Kansantanssin Ystävät.
- SEPPÄNEN, ANNE 2000: *Populaarikulttuuri sosiaalistumisväylänä. Tampereen työväestön julkiset huvit 1860-luvulta vuoteen 1917*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- VIRTANEN, LEEA JA MERJA 1998: *Kukkarokivi. Suomalaisen folkloren antologia*. Helsinki: SKS.

Kirjoittaja on folkloristiikan jatko-opiskelija Helsingin yliopistossa sekä Tarton yliopiston suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin lehtori.